

**Мяленко Вікторія Володимирівна**

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник

лабораторії психології мас та спільнот,

Інститут соціальної та політичної психології НАПН України

Київ, Україна

ORCID ID 0000-0002-5527-6958

*viktoriia.mialenko@ispp.org.ua*

## **ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ БАТЬКІВ ТА ВЧИТЕЛІВ ДО ДІТЕЙ ЛГБТ+**

В українському соціумі декларується толерантність щодо ЛГБТ-спільноти. Методологія якісного дослідження та проведені глибинні інтерв'ю дали змогу проаналізувати й диференціювати особливості ставлення до ЛГБТ-дітей їхніх батьків та працівників освіти. Виявлено, зокрема, дисбаланс між раціональним та емоційним компонентами ставлення. На раціональному рівні досліджувані декларують, що ЛГБТ-особи – частина нашого суспільства і повинні мати такі самі права, що й інші українці; при цьому фактор утиску і дискримінації слабо усвідомлюється або й узагалі не диференціюється (вибірка працівників освіти). Зауважено, що утиски та дискримінацію ЛГБТ-спільноти зазвичай не пов'язують з фактом порушення прав людини. Що ж до обізнаності освітян на ЛГБТ-тему, то тут виявлено таку тенденцію: з одного боку – декларування високого рівня поінформованості, упевненості, що вони про “це” все знають, а з другого боку – прихована, неусвідомлювана дискримінація. На емоційному рівні вчителі частіше виказують розгубленість, страхи, нерозуміння, неприйняття, приховану агресію, байдужість, жалість тощо. На думку працівників освіти, допомагати потрібно тим, хто найбільше страждає (дітям, бездомним тваринам, людям похилого віку, воїнам АТО). Найчастіше повторювані думки та переживання батьків ЛГБТ-дітей – це, звичайно, питання безпеки їхніх дітей та сім'ї загалом. Батьки, які прийняли орієнтацію своєї дитини, доволі часто сприймають ЛГБТ-молодь як більш талановиту, творчу, здібну, цікаву, перспективну тощо порівняно з їхніми гетеросексуальними однолітками. При цьому частина батьків геїв і лесбійок не сприймають іншу частину “спектра” ЛГБТ-людей (наприклад, не розуміють трансгендерності, небінарності тощо). Не менш важлива тенденція – бажання батьків ЛГБТ-дітей бути частиною прийнятої більшості; вони також мають болісний досвід дискримінації. Порівняно з працівниками освіти батьки ЛГБТ-дітей продемонстрували більш високий рівень інформаційної компетентності. У ході подальших досліджень передбачено розроблення соціально-психологічної технології, спрямованої на підвищення рівня толерантності українського соціуму до різноманітності та інакшості.

**Ключові слова:** спільнота; ЛГБТ-спільнота; дискримінація.

**Viktorii V. Mialenko**

Ph.D. in Psychology, Senior Researcher,  
Laboratory of Masses and Communities Psychology,  
Institute for Social and Political Psychology, NAES of Ukraine  
Kyiv, Ukraine  
ORCID ID 0000-0002-5527-6958  
viktoriiia.mialenko@ispp.org.ua

## **FEATURES OF PARENTS' AND TEACHERS' ATTITUDES TOWARDS LGBT+ CHILDREN**

**Abstract.** Ukrainian society declares tolerance towards the LGBT+ community. Qualitative research methodology and in-depth interviews allowed to analyze and differentiate the peculiarities of parents' and educators' attitudes towards LGBT+ children. In particular, an imbalance between rational and emotional components of attitude is found. At the rational level, researchers declare that LGBT+ individuals are part of our society and should have the same rights as other Ukrainians. The factor of oppression and discrimination is poorly understood or not differentiated at all (sample of educators). It is noted that harassment and discrimination against the LGBT+ community are not usually associated with human rights abuses. There is a tendency of educators' awareness of LGBT+ issues: on the one hand, declaring a high level of awareness, confidence that they know everything about it, and on the other hand, hidden, unconscious discrimination. At the emotional level, teachers are more likely to express confusion, fears, misunderstandings, rejection, latent aggression, indifference, pity, etc. According to educators, it is necessary to help those who suffer most (children, homeless animals, elderly people, ATO soldiers). The most frequently repeated thoughts and experiences of parents of LGBT+ children are, of course, issues of safety for their children and their families in general. Parents who have accepted their child's orientation often perceive LGBT+ youth as more talented, creative, capable, interesting, promising, etc. compared to their heterosexual peers. At the same time, some parents of gays and lesbians do not accept the other part of the "spectrum" of LGBT+ people (for example, they do not understand transgender, non-binary, etc.). Equally important is the desire of parents of LGBT+ children to be a part of the adopted majority. They also have painful experience of discrimination. Parents of LGBT+ children demonstrated a higher level of information competence in comparison with educators. Further research envisages the development of socio-psychological technologies aimed at enhancing the tolerance of Ukrainian society towards variety and diversity.

**Keywords:** community; LGBT community; discrimination.

**Постановка проблеми.** Сучасне суспільство змінюється, деякі спільноти стають більш видимі для більшості, що викликає неоднозначну зворотну реакцію. Доволі часто можна почути, що ЛГБТ-людей останнім часом стало більше і що все це – "вплив Заходу", поганого виховання тощо. Відтак процеси самовизначення та ефективного функціонування молоді особи значно ускладнюються через гетеронормативність, утиски, нетолерантність.

Негативні настановлення щодо гомо- і бісексуальності утруднюють формування позитивної емоційності у ЛГБ-підлітків, можуть призводити до стигматизації та маргіналізації молодих людей. Визнаючи важливість зазначеного вікового періоду у формуванні здорової особистості, вважаємо за необхідне враховувати можливі наслідки нинішньої ситуації і такого соціокультурного впливу на особистісне становлення підлітка.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** На жаль, наразі майже немає ґрунтовних академічних вітчизняних досліджень проблеми ставлення до ЛГБТ-спільноти і до того, що відбувається з особою, яка проходить соціалізацію в такому середовищі. Якщо ж аналізувати публікації західних колег, то вони пропонують значний масив даних про поширеність серед гомо- і бісексуалів афективних розладів, форм ризикованої поведінки і суїцидальних проявів (Hatzenbuehler et al., 2010; Kann et al., 2011; Ryana, Legateb, & Weinstein, 2015). При цьому більшість авторів пов'язує виникнення психологічних труднощів ЛГБТ-людей не з гомосексуальністю як такою, а з наслідками соціального тиску (Кон, 1998; Строкова, 2013; Ryana et al., 2015). Однією з найбільш вразливих ЛГБТ-груп є особи підліткового і юнацького віку – 12-20 років (Kann et al., 2011; Ryana et al., 2015).

І хоча в науковій картині світу початку XXI ст. гомо- і бісексуальність розглядають як результат еволюції і один з варіантів нормального розвитку сексуальності людини, а ЛГБТ-ідентичність – як один з можливих видів психосексуальної ідентичності, дискримінація і утиски не зменшуються (Кон, 1998; Луковицкая, 2003). Так, є чимало даних про те, наскільки руйнівний вплив на психіку ЛГБТ-дорослих чиниться в умовах дії дискримінаційних законів. М. Хаценбулер з колегами порівняли дані про психічне здоров'я ЛГБТ-пацієнтів, які проживають у штатах, де дозволено і де заборонено одностатеві шлюби. Дослідники показали, що в штатах, де є така заборона, у ЛГБТ-осіб частіше виникають генералізовані тривожні розлади, поганий настрій, пристрасть до алкоголю і супутні психіатричні захворювання. У штатах, де таку заборону скасовано, рівень захворюваності не відрізняється від рівня захворюваності гетеросексуалів (Hatzenbuehler et al., 2010). Наведені дані засвідчують, як існування в соціальному середовищі з інституційною дискримінацією може погіршувати психічний стан ЛГБТ-спільноти.

Р. Джонсон із співавторами аналізують широке коло джерел про психічне здоров'я ЛГБТ-студентів коледжів у США і країнах Європи (Johnson et al., 2013). Вони стверджують, що ЛГБТ-підлітки значно частіше, ніж їхні гетеросексуальні однолітки, стикаються з відкиданням з боку батьків і друзів, а також із фізичним і вербальним насильством, частіше стають жертвами булінгу і переслідування в разі розкриття своєї сексуальної орієнтації – добровільне (камінг-аут) або насильницьке (аутинг). Це призводить до того, що навіть ті молоді люди, які не піддавалися насильству, переїжджаючи в кампус, побоюються за власну безпеку, якщо раптом про їхню ідентичність стане відомо іншим.

За даними, які наводить І. Кон, від 20 до 35% юнаків-геїв здійснюють спробу самогубства (Кон, 1998). Л. Канн з колегами у 2011 р. проаналізувала дані статистики про здоров'я школярів 9–12-х класів у США. З'ясувалося, що суїцидальні ризики вищі в тих учнів, які мали досвід сексуального потягу до людей своєї статі або які відносять себе до ЛГБТ. Вони більш схильні до ризикованої поведінки, ніж їхні гетеросексуальні однолітки, а також пізніше і рідше звертаються по допомогу в ситуації насильства або зараження хворобами, що передаються статевим шляхом (Kann et al., 2011). На жаль, щодо українських гомо- і бісексуальних підлітків і молодих людей розгорнутої статистики наразі немає.

**Мета статті:** з огляду на малодослідженість становища ЛГБТ-спільноти в українському соціумі дати відповідь на низку питань, а саме: поінформованість суспільства щодо ЛГБТ-тематики (права людини, формування сексуальної орієнтації); ставлення до дискримінації ЛГБТ-спільноти; драйвери та бар'єри в сприйнятті геїв, лесбійок і трансгендерних людей; особливості інформаційного впливу на сприйняття ЛГБТ-людей.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Щоб з'ясувати особливості ставлення батьків та працівників освіти до ЛГБТ-дітей, було проведено 20 глибинних інтерв'ю. Їхніми учасниками стали працівники освіти (педагоги, шкільні психологи) і матері геїв, лесбійок і трансгендерних людей; вік інтерв'юваних становив від 34 до 60 років. Польові роботи проводилися з 10 вересня по 5 жовтня 2019 р., кожне інтерв'ю тривало близько 1,5 години.

Слід зазначити, що загалом ставлення до ЛГБТ-осіб більш емоційне, ніж раціональне. Емоційно люди виказують зазвичай розгубленість, страхи, нерозуміння, неприйняття, приховану агресію тощо, раціонально ж пояснюють, що приймають різних людей.

*Емоційне ставлення до представників ЛГБТ-спільноти виявляється по-різному. Здебільшого це:*

- невизнання дискримінації – заперечення ущемлення або неусвідомлений утиск прав ЛГБТ-людей: *“У нас немає ніякої дискримінації. Ну, може, ромів трохи дискримінують, але це було, коли я ще малий був” (м. Івано-Франківськ);*
- неприйняття і байдужість – сприйняття ЛГБТ-людини як хворої, ущербної, травмованої тощо та відсторонення від неї: *“Це якась травма дитинства. Але відрази до них у мене немає, я ставлюся спокійно” (м. Кропивницький); “Коли бачу їх (мається на увазі трансгендерних людей) по телевізору, завжди сміюсь” (Волинська обл.); “Не розумію їхніх парадів – ну чого вони хочуть добитися?! Це ж викликає зворотну реакцію” (м. Полтава); “Ну був би вже гей, навіщо змінювати стать, це вже якась хвороба” (м. Київ);*

- жалість – сприйняття їх як соціально ізольованих: *“Хочеться обійняти, допомогти, розумію, що пережили і далі переживають. Але це добра жалість!”* (м. Київ);
- бажання допомогти – усвідомлення складного становища ЛГБТ-людини, небажання стояти осторонь: *“Хочеться їм допомогти. Живуть з внутрішньою трагедією. Важко було йти до себе”* (м. Полтава).

Як приклади раціонального ставлення ми виокремили такі думки:

- ЛГБТ-спільнота – частина нашого суспільства: *“Такі самі люди, як усі інші”* (м. Полтава);
- ЛГБТ-особи повинні мати такі ж самі права, як і всі інші: *“А як же ж, у них повинні бути такі самі права”* (Івано-Франківськ);
- ЛГБТ-люди не мають прав: *“Вони ж не можуть ні одружитися, ні дитину завести, та й за руки на вулиці їм небезпечно триматися”* (м. Кропивницький).

Працівники освіти декларують доволі високий рівень поінформованості щодо ЛГБТ-тематики. Вони вважають, що інформації на цю тему і про “таких осіб” у медійному просторі навіть забагато. Більшість опитуваних (90%) визнали факт дискримінації ЛГБТ-осіб, проте при ранжуванні дискримінованих груп ЛГБТ-люди здебільшого не потрапляють у першу трійку.

Частина працівників освіти продемонструвала низький рівень обізнаності щодо ВІЛ і страх заразитися. Вони вважають, що ЛГБТ-особа високоїмовірно може бути носієм такої загрози: *“Він буде йти із закривавленою рукою і візьметься цією рукою за ручку в під’їзді, а потім за цю ручку візьмуться мої діти і заразяться. Я не хочу жити з ними в одному під’їзді!”* (м. Кропивницький).

Працівники освіти декларують, що ЛГБТ-люди мають право на створення сім’ї, народження/усиновлення дитини, заповіт/успадкування майна. Проте частина з них не готова до спілкування, не може і не хоче їх розуміти, не звернеться до спеціаліста, якщо він ЛГБТ-особа. Слід зазначити, що всі педагоги обов’язково декларують: *“Я толерантний”*. Утім, можна виокремити три групи працівників освіти, які відрізняються рівнем поінформованості щодо ЛГБТ-теми:

- працівники з низьким рівнем поінформованості, упевнені, що орієнтація обирається та пов’язана з духовністю людини (таких до 30%);
- працівники із середнім рівнем поінформованості, яким знання заміняють міфи про ЛГБТ (геї манірні і жіночні, лесбійки маскулінні тощо (таких близько 60%);
- працівники з доволі високим рівнем поінформованості, у яких високий рівень прийняття іншого, які виявляють готовність прийняти, допомогти тощо (до 10%).

Що ж до соціальної активності працівників освіти, то вони здебільшого мають доволі значний досвід участі в різних видах соціальної активності і залучають до громадської діяльності учнівську молодь. Усі вчителі визнали необхідність допомагати всім, хто потребує допомоги.

Серед основних мотивів допомоги іншим можна виділити такі:

- адресна допомога (*“у нашій школі ми завжди допомагаємо нашим дітям, наприклад з ДЦП. Нещодавно ось знову збирали гроші”*; *“допомагаю, коли бачу, що участь дає результат”*);
- контакти з ЛГБТ-спільнотою та особисте запрошення (*“прийду, якщо запросить друг, подруга або друзі”*);
- власна соціальна значущість, отримання подяки тут і зараз (*“допомагаю, коли моя допомога важлива”*; *“нещасні діти більш вдячні. Благополучні діти не ловлять кожного твого слова чи погляду”*);
- патріотизм (*“потрібно виховувати відповідальність, патріотизм, щоб не були байдужі до власної країни. Ми завжди допомагаємо учасникам АТО, долучилися до проекту “Будуємо Україну разом”*);
- споглядання чужих страждань (*“я не байдужа людина – завжди допомагаю, коли бачу, що хтось страждає”*);

- жалість (“дуже шкода таких дітей; знаю, що їм допоможе і моє слово, і копійчина, й одяг я їм приносила”; “Жаль цих людей, хочу, щоб їм стало радісніше”);
- власні страхи через соціальну незахищеність, страх захворіти на невиліковну хворобу (“і дітям допомагаємо, і вчителям; нещодавно збирали гроші на одного хлопчика – рак крові, страшно. Я допомагав би усім!”);
- копіювання поведінки більшості, мода, демонстративність, створення образу благодійника (“прибрати в парку, зняти на відео, виставити на ютубі і в інстаграмі, зробити такий флешмоб”);
- соціальна активність як інструмент (“потрібно бути на одній хвилі з молоддю, бути в курсі трендів, знайти спільну мову. Ось разом і робили проєкт “Серце матері”);
- професійне реноме (“я учитель, тому готова підтримувати будь-кого; це справді потрібно”);
- приклад для дітей (“навчати власним прикладом”).

Ставлення батьків до ЛГБТ-молоді дещо відрізняється від ставлення до неї працівників освіти:

- батьки кажуть, що ЛГБТ-люди такі самі, як і інші;
- вони сприймають ЛГБТ-молодь як більш талановиту, творчу, здібну, цікаву, перспективну тощо порівняно з їхніми гетеросексуальними однолітками;
- частина батьків геїв і лесбійок не сприймають іншу частину спектра ЛГБТ-людей (наприклад, не розуміють трансгендерності, небінарності тощо);
- значна частина розмов батьків стосується усвідомлення та переживання небезпеки щодо ЛГБТ-дитини, інших дітей і себе.

Батьки ЛГБТ-дітей демонструють доволі високий рівень поінформованості щодо ЛГБТ-теми. Багато хто з них намагався розібратися, чому їхні діти такі, а тому багато читали. У їхньому сприйнятті не їхні діти становлять загрозу для суспільства, а нетолерантне суспільство є загрозою для їхніх дітей. Батьки вважають, що їхні діти мають право на створення сім’ї, народження/усиновлення дитини, заповіт/успадкування майна. Вони зазначають, що зміни в суспільстві відбудуться, коли будуть ухвалені відповідні закони.

Соціально активні батьки, які вважають себе активістами і займають відкриту позицію, істотно відрізняються від батьків-неактивістів. Батьки-активісти вважають, що потрібно “голосно” захищати права власних дітей, вимагати законодавчих змін. Батьки-неактивісти перш за все намагаються наперед розгледіти можливу небезпеку для власних дітей і для себе.

Серед мотивів соціальної активності останніх ми виокремили такі:

- прагнення, намір захистити власних дітей (“хочеться кричати, що всі рівні”; “моя дитина має право на життя”; “не хочу боятися говорити хто я”; “було страшно, але якщо не я, то хто?”);
- прагнення забезпечити права для ЛГБТ-людини на створення сім’ї, всиновлення/народження дитини, заповіт/успадкування майна;
- соціальна значущість, особисте звернення-запрошення (“якщо попросять; якщо це потрібно”; “потрібно допомагати людині”; “робити те, що корисно для суспільства і людей”);
- можливість бути частиною групи, яка тебе приймає і розуміє (“насправді Терго – як сім’я”);
- бажання висловити свою позицію (“ми маємо право висловитися щодо свої позиції!”; “мені потрібно висловити свою думку, це внутрішнє бажання”);
- можливість вплинути на майбутнє країни і безпечно майбутнє власних дітей;
- потреба допомагати тим, хто цього потребує (“розумію, що їх кривдять, хочеться допомогти!”);

- небажання миритися з несправедливістю (“не люблю несправедливість, готова боротися з дискримінацією”; “ставляться як до другого сорту”).

Якщо порівнювати територіальну специфіку ставлення до ЛГБТ-осіб, то найвищий рівень прийняття продемонструвала Центральна Україна. Учасники інтерв’ю з Полтавської області та Києва сприймають ЛГБТ-людей більш емоційно позитивно. Найнижчий рівень толерантності очікувано виявили жителі Східної України, які впевнені, що все залежить від виховання, сім’ї, цінностей і не розуміють “як таке можна робити”.

Є суттєва різниця у ставленні до ЛГБТ-людей серед міських і сільських мешканців. Містяни виявляють вищий рівень готовності продемонструвати толерантне ставлення, піти на “Прайд” тощо. Сільські мешканці зазначають, що це небезпечно, їх можуть звільнити з роботи, не зрозуміти, піддати остракізму.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** У ставленні до ЛГБТ-спільноти працівників освіти і батьків знайшли відображення тенденції, характерні для всього українського суспільства. Разом з тим слід звернути увагу на дисбаланс між емоційним і раціональним компонентами ставлення. Так, на рівні когніцій опитувані визнають, що ЛГБТ-особи – це частина нашого суспільства і повинні мати ті самі права, що й інші українці. Проте фактор дискримінації щодо ЛГБТ-осіб наразі слабо диференціюється та усвідомлюється. Учителі західних регіонів України, наприклад, заперечують наявність утисків щодо ЛГБТ-спільноти. Загалом територіальна специфіка відобразила очікуване ставлення: найвищий рівень толерантності проявляють представники Центральної України, найнижчий – Західної України.

Основна когніція та переживання батьків ЛГБТ-дітей – це, звичайно, питання безпеки їхніх дітей та сім’ї загалом. Не менш важлива тенденція – бажання бути частиною прийнятої більшості, адже в нашій країні наразі непросто вирізнятися. Ще одна важлива тенденція, яка є тлом для всього іншого, – суб’єктивне відчуття, що допомагати потрібно тим, хто найбільше страждає. На думку працівників освіти, найбільше наразі страждають діти, бездомні тварини, люди похилого віку, воїни АТО. Батьки ЛГБТ-дітей вважають, що найбільше потерпають і потребують допомоги люди похилого віку, люди, які мають проблеми зі здоров’ям, і бездомні тварини.

Утиски і дискримінацію ЛГБТ-спільноти більшість наших громадян не пов’язують із фактом порушення прав людини – таке відчуття, що “виплеснули з водою дитину”. Ком’юніті ЛГБТ+ часто звинувачують у тому, що вони “голосно страждають”, хоча насправді все не так і погано.

Що ж до обізнаності на ЛГБТ-тему, то слід звернути увагу на таку тенденцію серед працівників освіти: декларується високий рівень поінформованості, проголошується, що всі вони про “це” знають, але на противагу цим деклараціям має місце прихована, неусвідомлювана дискримінація. Батьки ЛГБТ-дітей порівняно з працівниками освіти мають більш високий рівень інформаційної компетентності

Оцінюючи соціальну активність освітян, слід наголосити, що це важливий аспект їхньої професійної ідентифікації. За суб’єктивними настановленнями, вони – флагмани, вони формують молоду особистість, впливають на дітей, вони активні (точніше, мають демонструвати соціально схвалювальну активність). Тому ця група надзвичайно чутлива щодо тих типів соціальної активності, де можуть виявитися їхня соціальна значущість і важливість. Нагадаємо, усі вчителі запевнили, що “прийдуть, візьмуть участь, зроблять” – якщо їх запросить “друг”. Ідеться, отже, про важливість особистого звернення – звернення особи, до якої вони ставляться емоційно позитивно, якій вони довіряють.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні соціально-психологічної технології підвищення толерантності українського соціуму щодо різноманітності та інакшості.

### Список використаних джерел

- Кон, И. С. (1998). *Лунный свет на заре. Лики и маски однополрой любви*. Москва: Олимп; АСТ.
- Луковицкая, Е. Г. (2003). Восприятие гомосексуальности. В И. Н. Клецина (Ред.), *Практикум по гендерной психологии* (с. 415–426). Санкт-Петербург: Питер.
- Строкова, С. С. (2013). Изменение модели гомосексуальности в психодинамическом подходе (обзор зарубежных исследований). *Современная зарубежная психология*, 2(3), 81–92.
- Hatzenbuehler, M. L., McLaughlin, K. A., Keyes, M., Katie, A., Katherine, M., & Hasin, D. S. (2010). The impact

of institutional discrimination on psychiatric disorders in lesbian, gay, and bisexual populations: a prospective study. *American Journal of Public Health*, 100(3), 452–459.

Johnson, R. B., Oxendine, S., Taub, D. J., & Robertson, J. (2013). Suicide prevention for LGBT students. *New Directions for Student Services. Special Issue: Preventing College Student Suicide*, 141, 55–69.

Kann, L., O'Malley Olsen, E., McManus, T., Kinchen, S., Chyen, D., Harris, W. A., & Wechsler, H. (2011). Sexual identity, sex of sexual contacts, and health-risk behaviors among students in grades 9–12 – Youth Risk Behavior Surveillance, Selected Sites, United States, 2001–2009. *Surveillance Summaries*, 60(SS07), 1–133.

Ryana, W. S., Legateb, N., & Weinstein, N. (2015). Coming out as lesbian, gay, or bisexual: The lasting impact of initial disclosure experiences. *Self and Identity*, 14(5), 549–569.

## References

Hatzenbuehler, M. L., McLaughlin, K. A., Keyes, M., Katie, A., Katherine, M., & Hasin, D. S. (2010). The impact of institutional discrimination on psychiatric disorders in lesbian, gay, and bisexual populations: a prospective study. *American Journal of Public Health*, 100(3), 452–459. (in English)

Johnson, R. B., Oxendine, S., Taub, D. J., & Robertson, J. (2013). Suicide prevention for LGBT students. *New Directions for Student Services. Special Issue: Preventing College Student Suicide*, 141, 55–69. (in English)

Kann, L., O'Malley Olsen, E., McManus, T., Kinchen, S., Chyen, D., Harris, W. A., & Wechsler, H. (2011). Sexual identity, sex of sexual contacts, and health-risk behaviors among students in grades 9–12 – Youth Risk Behavior Surveillance, Selected Sites, United States, 2001–2009. *Surveillance Summaries*, 60(SS07), 1–133. (in English)

Kon, I. S. (1998). *Lunnyy svet na zare. Liki i maski odnopoloy lyubvi* [Moonlight at dawn. Faces and masks of same-sex love]. Moscow: Olimp/AST. (in Russian)

Lukovitskaya, E. G. (2003). Vospriyatiye gomoseksualnosti [Perception of homosexuality]. In I. N. Kletsina (Ed.), *Praktikum po gendernoy psikhologii* [Practical course in gender psychology] (pp.415–426). St. Petersburg: Piter. (in Russian)

Ryana, W. S., Legateb, N., & Weinstein, N. (2015). Coming out as lesbian, gay, or bisexual: The lasting impact of initial disclosure experiences. *Self and Identity*, 14(5), 549–569. (in English)

Strokova, S. S. (2013). Change of the model of homosexuality in psychodynamic approach (review of foreign literature references). *Sovremennaya zarubezhnaya psikhologiya*, 2(3), 81–92. (in Russian)